

LOOPING

broj.03 LJUDSKA PRAVA * HENDIKEP * DRUŠTVO * KULTURA jun 2007.

**PAULINA
MANOV**

GLUMA = MOĆ RAZUMEVANJA

**JEZIČKI
SEKSIZAM**

RODNA NE/RAVNOPRAVNOST

**GUERRILLA
GIRLS**

FEMINIZAM, HUMOR I
VEŠTAČKO KRZNO

**ROCK
MOMENTI**

HRONIKA
PARALELNOG SVETA

reč urednice ...

LOOPING

Draga ekipo, prijatelji/ce, saradnici/e iznatiželjnici/e, u ovom broju se pitanjem rodne ne/ravnopravnosti bavimo seciranjem fenomena JEZIČKOG SEKSIZMA! Naše heroine su GUERRILLA GIRLS, grupa njujorških umetnica i aktivistkinja koje se činjenicama, humorom i veštačkim krznom obrušavaju na raznolike oblike diskriminacije! Galerija rock-fotografija Stanislava Milojkovića vodi vas u paralelni svet urbanog Beograda!!!

Maja Ilić

Maja Ilić

LOOPING No.3

jun 2007.
SADRŽAJ:

KRATKI REZOVİ	03
TEMA BROJA:	
RODNA NE/RAVNOPRAVNOST	05
Jezički seksizam	
USH HEROINE:	08
GUERRILLA GIRLS	
INTERVJU:	12
GLUMICA PAULINA MANOV	
USH WORLD WIDE	15
NATURAL BORN VEGAN - Woody Harrelson	
HEADBANGER'S CORNER	18
HAVAJSKJE MONAH FOKE	21
OBRUŠAVANJE	22
ROCK MOMENTI	
HRONIKA PARALELNOG SVETA	

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
061.2

LOOPING / glavna i odgovorna urednica Maja Ilić.
– 2006, br. 1 (septembar)
– Beograd (Vojvode Stepe 33) :
Udruženje studenata sa hendikepom, 2006
– (Beograd : Scanner studio). – 28 cm

ISSN 1452-8592 = Looping
COBISS.SR-ID 139533324

IMPRESUM

izdaje:

Udruženje studenata sa hendikepom Beograd

za izdavača:

Goran Pavlović

glavna i odgovorna urednica:

Maja Ilić

zamenica glavne urednice:

Marina Stanković

dizajn i grafička obrada:

Ivan Halupka, Nikola Vučićević

naslovna strana:

Dušan Jevtović

strip

Ivan Halupka

lektorka:

Marina Stanković

redakcija:

Ljupka Mihajlovska, Marko Savić,
Marina Stanković, Maja Ilić,
Marija Dragović, Julija Jeremić,
Marija Drljević, Nevena Veljković,
Tatjana Radić, Dragan Filipović,
Tatjana Ilić, Goran Pavlović

PROJEKAT PODRŽALO:

MINISTARSTVO RADA,
ZAPOŠLJAVANJA
I SOCIJALNE POLITIKE

Udruženje studenata
sa hendikepom
Vojvode Stepe 33, 11000 Beograd
011 / 309-6536 www.adsyu.org

PROMOCIJA INKLUZIVNOG VISOKOG OBRAZOVANJA U JUGOISTOČNOJ EVROPI naziv je projekta koji ne prestaje biti aktuelan u Udruženju studenata sa hendikepom već nekoliko godina. Tačnije, projekat je zaživeo 2003. godine iako je inicijativa za njegovo nastajanje postojala i ranije. Sa veoma optimističnim ciljevima i željom da se položaj studenata sa hendikepom u zemlji i regionu podigne na viši nivo, stvorena je Mreža mladih i studenata sa hendikepom u zemlji i regionu čine četiri organizacije iz različitih zemalja: Udruženje studenata sa hendikepom iz Makedonije, Udruženje mladih sa hendikepom iz Crne Gore i Udruženje studenata sa hendikepom iz Srbije. Ovih meseci u toku je priprema obimnog istraživanja koje će obuhvatiti nastavno i administrativno osoblje svih fakulteta svih univerziteta u Srbiji. Ciljevi istraživanja korespondiraju sa ciljevima istraživanja koje je rađeno među studentima sa hendikepom, tokom prve faze ovog projekta, sa razlikom u tipu ispitanika. Sa nestrpljenjem ćemo očekivati da li će se i ovom prilikom dobiti šokantni podaci kao u istraživanju među studentima sa hendikepom, ili će viđenje profesora i administracije biti bezbolnije upakovano. Ukoliko uzmemo u obzir da je jedno od osnovnih ljudskih prava pravo na slobodu kretanja, i da je na pitanje koje se odnosi na mogućnost kretanja po zgradi fakulteta čak 62,6% ispitanika i ispitanica odgovorilo da na njihovim fakultetima ne postoji ništa što bi im omogućilo lakšu orijentaciju, postavlja se pitanje koliko vremena je potrebno da osoba koja ima hendikep postane ravnopravna u društvu. Ipak, ohrabruje činjenica da fakulteti masovno pozitivno odgovaraju na predlog USH-a da se sprovede istraživanje. Udruženje svakodnevno dobija pozitivne odgovore koji potvrđuju da je osoblje spremno za saradnju što dalje ukazuje da postoji otvorenost institucija visokog obrazovanja za promene u društvu. Svakako se ne može izostaviti ni činjenica da je Udruženje steklo respekt u oblasti obrazovanja studenata sa hendikepom, te da ima potencijala da u saradnji sa institucijama i stručnjacima utiče na poboljšanje kvaliteta obrazovanja i učestvuje u predstojećem sifzovskom poslu - stvaranju inkluzivnog društva.

Lj. Mihajlovska

NOVA IZDANJA UDRUŽENJA STUDENATA SA HENDIKEPOM

Udruženje studenata sa hendikepom objavilo je, početkom februara, dve publikacije istraživanja koja su sprovedena u sklopu tekućih projekata. Publikacije su prezentovane na konferenciji za štampu u Medija Centru i nizu okruglih stolova širom Srbije.

Knjiga "Hendikep je pitanje ljudskih" prava autorke Marije Dragović predstavlja rezultate istraživanja koje je imalo za cilj da ispita iskustva i lične stavove osoba sa hendikepom a prema diskriminaciji po osnovu hendikepa i prema borbi protiv diskriminacije kroz različite vidove pravne pomoći. Autorka posebno ističe da su, kako istraživanje pokazuje, najviše diskriminisane osobe sa otežanim govorom. Kada je reč o institucijama, malo je poznata činjenica da su baš zdravstvene ustanove i osnovna škola sredine u kojima su osobe sa hendikepom najviše diskriminisane.

U okviru projekta Promocija inkluzivnog obrazovanja u Srbiji i Crnoj Gori sprovedeno je istraživanje o položaju mladih sa hendikepom u srednjim školama širom Srbije i Crne Gore. Julija Jeremić, koordinatorka projekta i autorka publikacije "Položaj mladih sa hendikepom u srednjem obrazovanju", ističe da u celoj Srbiji ne postoji nijedna škola koja je u potpunosti dostupna. Većina mladih sa hendikepom nije svesna diskriminacije koja potiče od strane države, već ostvarenje svojih prava doživljava kao povlasticu, čin dobre volje, uslugu od strane dobrih odraslih. Zastupanje integracije a ne inkluzije je, još uvek, dominantan pravac pristupa mladima sa hendikepom što dovodi do getoizacije osoba sa hendikepom u većini sfera života.

Brojni okrugli stolovi i promocije održani širom Srbije, bili su medijski dobro praćeni i veoma posećeni.

T. Radić

KRATKI REZOVİ

UNIVERZITETSKI CENTAR ZA STUDENTE SA HENDIKEPOM

Na inicijativu Udruženja studenata sa hendikepom Savet Univerziteta u Beogradu je, na sednici održanoj 29.05.2007. godine u Beogradu, jednoglasno doneo odluku o formiranju Univerzitetskog centra za studente sa hendikepom. Planira se da sedište ovog Centra bude u prostorijama Univerzitetske biblioteke u Bulevaru kralja Aleksandra br. 71 u Beogradu.

USH osnivanje Univerzitetskog centra smatra jednim od najvećih napredaka na polju poboljšanja položaja studenata i studentkinja sa hendikepom u Srbiji. Osnovni zadatak Centra je pružanje podrške studentima i studentkinjama sa hendikepom kako bi imali jednake mogućnosti za kvalitetno obrazovanje. Očekuje se da rad ovog Centra bitno unapredi uslove školovanja studenata i studentkinja sa hendikepom. Centar će obezbediti personalnu asistenciju, podršku za čitanje, skeniranje i prebacivanje udžbenika u audio i elektronski format, kao i podršku u procesu prevođenja nastave na gestovni jezik. Tu će mladi sa hendikepom moći da se informišu o uslovima studiranja i načinima podrške na fakultetima, ali i o mogućnostima zapošljavanja nakon završetka studija. U cilju motivisanja mladih sa hendikepom za upis na fakultete, predviđa se i organizovanje seminara i tribina i pojavljivanje u medijima.

Udruženje studenata sa hendikepom će u partnerstvu sa Univerzitetom u Beogradu kao i sa ostalim zainteresovanim činiocima nastaviti da razvija ovaj Centar. Pored toga, USH veruje i da će ovakav Centar značajno popraviti položaj studenata i studentkinja sa hendikepom i da će kroz svoj budući razvoj dostići kvalitet sličnih Servisa u svetu. Sigurni smo da će primer Univerziteta u Beogradu slediti i ostali univerziteti u Srbiji ali i u regionu.

Goran Pavlović

JEZIČKI SEKSIZAM

Seksizam: Ideja da je opravdano biti skloniji određenim individuama samo na osnovu toga što su muškarci! Seksistički je imati prema muškarcima veći moralni obzir nego prema ženama po bilo kojoj osnovi!

Polna diskriminacija – seksizam, prisutan je i u našoj svakodnevnoj komunikaciji. Međutim, takva vrsta diskriminacije najčešće ostaje neprimećena, jer su standardni jezički izrazi i termini prihvaćeni kao takvi i, osim lingvisti ili ljudi koji se bave baš ovom temom, mi ih koristimo onako kako našem uhu, senzibilitetu prija i ne razmišljajući o tome. I ne bismo zbog toga bili (puno) krivi da je stepen svesti našeg društva takav da u njemu nema mesta seksističkim pojavama. No, neosporno je da ih ima, ima ih na pretek.

Ustav Republike Srbije se u okviru Ljudskih i manjinskih prava i sloboda, te osnovnih načela, propisuje i zabranu diskriminacije, pa se u članu 21. navodi: "Pred Ustavom i zakonom svi su jednaki. Svako ima pravo na jednaku zakonsku zaštitu, bez diskriminacije. Zabranjena je svaka diskriminacija, neposredna ili posredna, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porekla, rođenja, veroispovesti, političkog ili drugog uverenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta..." Upravo ovakva jedna odredba razlikuje Ustav od drugih pravnih akata neke zemlje (ne iscrpljuje se sva razlika u pravnoj snazi). Naime, dok se podzakonski akti bave pravnim regulisanjem onoga što se u društvu zaista i događa, Ustav je, dobrim svojim delom, vizionarski akt. Zabrana polne diskriminacije u našem, još uvek patrijarhalnom, društvu nažalost predstavlja samo dobru nameru zakonodavca a nikako ne odražava našu životnu stvarnost.

Jezik kao sredstvo komunikacije

Jezikom se koristimo kako bi iskazali svoje misli, kako bi međusobno komunicirali. Neke jezike razumemo neke ne, ali smo saglasni u jednoj stvari – bez jezika kao sredstva izražavanja naša komunikacija bila bi znatno otežana. S druge strane, da ne postoje jezici sigurno je da bi osmislili način kojim bi se sporazumevali, ali... šta

bi bilo kad bi bilo. Kao takav, jezik je nerazdvojni deo svakog pojedinca a samim tim i celoga društva. Svako od nas ima različit odnos prema jeziku kao sredstvu kojim se međusobno sporazumevamo i svemu onome što taj jezik sa sobom nosi. I to je naše pravo. Ali, koliko često smo se zapitali, ili se nismo zapitali, kakav je odnos između jezika, stvarnosti i misli! "Jezik nije neposredan odraz stvarnih činjenica, već on izražava naš pogled na činjenice. Osim toga, utjelovljujući se u pojedine oblike, on, u određenoj meri uzrokuje i određuje taj pogled!"

Možemo se složiti sa poznavacima ove teme i stručnjacima jezičke oblasti da jezik jeste složena struktura koja se vremenom i u različitim okolnostima menja ili će se menjati! Kako ističu, takve promene imaju veze sa onim što ljudima treba ili sa onim što žele da postignu. Postoje i jezički propisi koje, hteli ili ne, moramo poštovati. Tome nas uče onda kad progovorimo i naravno da toga nismo svesni, a onda počinjemo učiti i strane jezike. Onda dolazi osnovna škola u kojoj nas uče i pravilima lepoga pisanja i govorenja, saznajemo neke nove termine, naša komunikacija je sve bolja i bolja, i fond reči nam se uvećava. I tako to biva sve do završetka školovanja, a nastavlja se do kraja života. Svakim danom saznajemo nešto novo. Tako, u jednom smo momentu saznali da nije dovoljno, ako ste žena, da vam se obraćaju u muškom rodu koji označava i imenuje oba roda - muški i ženski, te smo tako

postale drugarice, prijateljice, učenice, studentkinje, imitatorke, lažljivice, profesorke, slikarke, prodavačice i... šta sve ne.

Činjenica je da naš jezik poznaje i izraze zanimanja u ženskom rodu za one poslove kojima su se (dosta davno) bavile isključivo žene. Tako se napr. koriste imenice "čistačica" ili "spremačica", "sobarica", "medicinska

sestra", "šnajderka" ili "švalja", "strip-tizeta", "pevačica", "igračica", "glumica", "kuvarica"... I kad god da bi se tim istim poslom počeo baviti i muškarac, te iste imenice su dobijale i svoj izraz u muškom rodu.

Rod jeste gramatička kategorija i ogleđa se u slaganju imenica sa pridevskim rečima i može biti muški, ženski i srednji, a parne imenice su one koje označavaju polnu razliku, lat. nomina mota, jer se javljaju u parovima: suprug-supruga, učitelj-učiteljica. Srpski jezik poznaje 200 – 300 oblika zanimanja u ženskom rodu ali je opšteprihvaćeno nekoliko. Domaćica je ona žena koja brine o kući. Vaspitačica je ona žena koja vaspitava decu u obdaništu. Umetnica je žena koja se bavi umetnošću. Sportistkinja je žena koja se bavi sportom. Dilerka je ona koja diluje devize. Teroristkinja je ako pripada terorističkoj organizaciji. Za različita zanimanja postoje nazivi koji nisu odomaćeni u našem jeziku: akademkinja, arhitektkinja, ginekološkinja, borkinja. Nekima ovi nazivi veoma loše zvuče upravo jer na njih nismo navikli. Gramatički, ovo je ispravno jednako kao i umetnik, sportista, diler, terorista a u skladu sa onim da muški rod može imenovati oba roda. Ali, da li je žena koja rukovodi vladom premijer ili premijerka? Da li je ona koja se bavi politikom političar ili političarka? Naravno da je premijerka i naravno da je političarka, ali zar nam to ne zvuči pomalo čudno!? Da zvuči, ali to je samo zbog toga što o tome do sada nismo slušali.

Muškarac/Žena – postizanje rodne ravnopravnosti

U prošlosti su takođe postojali jezički propisi, ali nešto drugačiji no danas. Tako je istoričar srpskog jezika Boža Ćorić, u knjizi Mocioni sufixi srpskohrvatskog jezika iz 1982. godine, govorio o tome da književni jezik pre modernog doba nije imao imenice ženskog roda za javna zanimanja, jer je ženama pristup u javnosti bio zabranjen, ali da je čak i tada imao paralelne muške i ženske vladarske titule u značenju Vladar i Vladarka, a ne samo vladar i supruga vladara.

U rečniku Vladimira Antića iz 1999. godine postoji definicija muškarca i definicija žene. Muškarac – odrasla osoba muškog pola. Žena – u svom osnovnom značenju je osoba koja je po polu suprotna muškarcu. Pridev muški, kako stoji u rečniku, označava: Dostojan muža, pravog muškarca. A za ženu ne piše Dostojna žene, prave žene. Sintagma muška ruka definisana je: Kad u kući postoji muškarac koji obavlja tipične poslove koji nisu za ženu.

Kao prilog muški ima preneseno značenje: odlučno, hrabro, odrešito. Pod imenicom muško javljaju se sledeće fraze: Prvo pa muško, ali sa odgovarajućim objašnjenjem: prvo dete je muško, sin, muški. Pod pridevom ženski: ženska logika, ženska ruka, ženski pokret/i. Pod imenicom ženski navedeno je: (to ti je) kad žensko poludi, a objašnjeno je: žena je u strasti i ljubavi spremna na veće

žrtve i smelije nerazumnosti nego muškarac. Isto, žena je predstavljena i kao javna žena, laka žena, žena iz stripa. I to je tako.

U Klajnovom Rečniku književnih nedoumica piše da "ženski oblici za nazive zanimanja i položaja često nedostaju, ili su nepogodni zbog familijarnog prizvuka (ministarka, šef/ov/ica, ambasadorica itd.) Tamo gde postoje, npr. Predsednica, urednica, saradnica, čitateljka, prevoditeljka, lekarka, nema razloga da se za ženu upotrebljava m.oblik (predsednik itd.) Posebno treba paziti da ne dođe do gramatičkog nesklada između imenice i glagola: umesto "Ministar je izjavila..." treba navesti ime i prezime dotične žene-ministra. Umesto premijer ili neprikladnog premijerka, može se reći predsednica vlade."

Drugi pak, lingvisti i psiho-lingvisti, ili lingvistkinje i psiho-lingvistkinje, imaju različite poglede na to na koji način postići rodnu ravnopravnost! Kako oslovljavati žene - da li u skladu sa polom ili u skladu sa titulom koja ih, na neki način, obeležava (kao i muškarce uostalom), a u skladu sa rodom, odnosno u skladu sa onim što nas čini jednakima sa muškarcima? Većina oblika imenica u ženskom rodu postoji u Rečniku Matice srpske, ali one nisu odomaćene u svakodnevnom govoru, pa su termini sociološkinja, stručnjakinja kod mnogih izazvali gnušanje, jer smatraju da to predstavlja svojevrsno nasilje nad jezikom i da je to što se radi samo drugo ime za "srpsku varijantu hrvatskog novogovora". Oni jesu zagovornici teze "o silovanju jezika" i, kako kažu, postavljaju logično pitanje – Hoće li doktorka ili sociološkinja brže napredovati, dobiti veću platu i da li će joj biti lakše ako sa posla bude otpuštena kao doktorka, a ne kao doktor? – Tako, Ranko Bugarski, doktor lingvističkih nauka i redovan profesor na Filološkom fakultetu u Beogradu, kazuje u jednom intervjuu da su neki od novih izraza, poput "borkinja", zapravo sinonimi za nasilje nad jezikom! Isto tako, on ističe da niko normalan ne može imati ništa protiv da se za postizanje ravnopravnosti naprave izmene u jeziku i da za takvo što u jezičkom sistemu i praksi podloga postoji, ali samo do neke granice.

Milka Ivić je redovan član SANU i lingvista, smatra da muški rod imenuje oba roda, on je neutralan! Preporučuje da je bolje ne označavati žene novoskrojenim imenicama, jer se time zapravo ističe njihova neravnopravnost odnosno različitost, a ne jednakost! Jednakost dobro ističe neutralna muška gramatička forma, ističe ona. Kaže i da čak i onda kada je lako načiniti imenicu ženskog roda od postojeće imenice muškog roda ona vrlo često ima familijaran ili ironičan prizvuk, a nekada i značenje sprave ili predmeta: ministarka, oficirka, brojačica, dopisnica, poslanica! "Lingvistika koja se bavi savremenim srpskim standardnim jezikom podeljena je i ta se podela odnosi na pitanje trebaju li nam oblici gramatičkog ženskog roda za zanimanja i titule žena? Kako jezik kasni za promenama u društvu, u njemu će ginekologinja, akademkinja, rektorki, tužiteljki i predsednica vlade biti kada bude više žena na tim položajima."

S druge strane, profesorka dr Svenka Savić jedna od naših najvećih stručnjakinja za psiholingvistiku i koordinatorka Centra za rodne studije Univerziteta u Novom Sadu, koautorka Rečnika srpskog jezika koji je u pripremi, ali i autorka rečnika „Upotreba jezika na neseksistički način“ (kaže da ovakvim rečnikom uspevamo da se naviknemo da zanimanja koja obavljaju žene, u pisanom i u usmenom izražavanju imaju ženski oblik), tvrdi da jezičkaravnopravnost predstavlja samo dosledno ostvarivanje srpskog jezika, koji ima i ženski rod. „Ako hoćemo ravnopravnost polova, onda i jezik mora da se prilagodi i da bude ravnopravan. Zalaganje za doslednu upotrebu formi ženskog roda za zanimanja (profesije) i tiule (statusnog obeležja) žena je važno prvenstveno zato što je veliki broj žena u mnogim profesijama i na mnogim odgovornim mestima u društvu. A potom i zbog toga što je ono u skladu sa poštovanjem osnovnih gramatičkih pravila srpskog jezika. Jedno takvo pravilo odnosi se i na pravilo građenja rečenice i glasi da se subjekat i predikat

moraju slagati u rodu i broju, inače je rečenica negramatička. Naime, nepravilno je reći Profesor je rekla ili Milicioner je zapisala broj automobila.“ Ona predlaže da se profesije i titule za žene dosledno pišu i izgovaraju u ženskom rodu. Smatra da je jezik moćno sredstvo pomoću kojeg se može formirati svest o rodnoj ravnopravnosti istovremeno sa stvarnošću i da jezik, pored toga što služi za izražavanje, služi i za formiranje mišljenja, a samo odbijanje da se ženske forme titula i zanimanja šire koriste nema veze sa gramatikom srpskog jezika već sa patrijarhalnim poimanjem mesta žena u društvu. Govori i o tome da smo u administrativnoj, a posebno u zakonodavnoj praksi tek na početku standardizacije rodne neseksističke upotrebe jezika, ali da se zakonodavac mora obraćati svim grupama građana i građanki! „ U Srbiji za sada postoje lekarke, direktorke i učiteljice, ali su manje popularni oblici sekretarka, psihologinja ili borkinja za ljudska prava. Nacrt zakona o ravnopravnosti polova i rečnik ženskih oblika zanimanja trebalo bi da pomognu.“

Ravnopravnost polova se jezikom gradi

Izgleda da moramo preuzeti deo odgovornosti i ubuduće obraćati više pažnje na izgovorenu reč. Na taj način, pomogli bi ukidanju polne diskriminacije a time i ukidanju diskriminacije uopšte. Objašnjenje da gramatički oblik imenice muškog roda našem jeziku ne podrazumeva obavezno i obeležje muške osobe, te da imenice muškog roda mogu biti samo u funkciji imenovanja ili zanimanja i ne zvuči tako loše. Možda bi ovakvo objašnjenje bilo dovoljno da istovremeno ne slušamo i ne čitamo o raznoraznim "neprijatnostima" koje se dešavaju svakodnevno, a čiji je razlog upravo polna različitost. Pridavanje značaja ijednoj odbrani gramatičkih pravila, ma koliko ona dobra bila, nije preporučljivo ukoliko istovremeno ona ne brani i humanu i tolerantnu komunikaciju. Srbija je jedna od poslednjih zemalja koja nema akte protiv svake vrste diskriminacije, pa i za garanciju jednakosti žena i muškaraca. Cilj ovakvog jednog procesa jeste ravnopravnost. U Nemačkoj, Švedskoj, Norveškoj on je trajao dugih 30 godina. Koliko će trajati kod nas, ostaje da se vidi!

Marina Stanković

GUERRILLA GIRLS

ČINJENICE, HUMOR
I VEŠTAČKO KRZNO

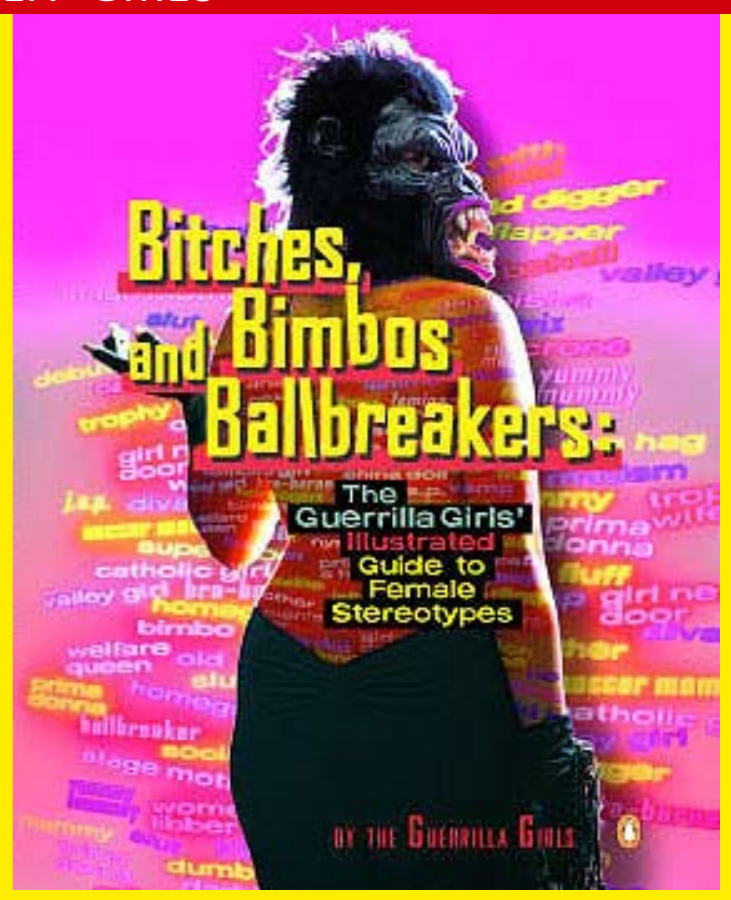
„Shvatile smo da 150 godina feminizma neće preko noći promeniti hiljadegodina mizogenije. Isključivanje i diskriminacija se sa svakom generacijom razlikuju i mi moramo biti spremne da prilagodimo našu taktiku i kritiku kada je neophodno.“

Čuvena Engrova „Odaliska“ sa maskom gorile na glavi, na žutoj pozadini i natpisom „Do women have to be naked to get into the Met. Museum?“ (Zar žene treba da budu gole da bi ušle u Metropolitenski muzej?). Spoj jednog od najfamoznijih aktova u istoriji umetnosti i sakrazma. Ako ste mislili da se radi o negiranju ili demistifikaciji klasične umetnosti, pogrešili ste. Reč je o načinu na koji se 80-ih godina prošlog veka grupa umetnica, aktivistkinja, koje sebe nazivaju Guerrilla Girls, borila protiv diskriminacije žena u svetu umetnosti. One na posteru ukazuju na prisutnost umetnica i ženskih aktova u Metropolitenskom muzeju: 5% umetnica i 85% ženskih aktova na delima. Priču nastavljaju 2005. godine na 51. Venecijanskom bijenalu sa istim posterom i novim podacima – 3% umetnica i 83% aktova.

Osamdesetih godina prošlog veka kada su karijera i uspeh postali prioritet u životu ljudskog bića, a bura oko umetnosti i njenih različitih pojava utihnula, pojavile su se Guerrilla Girls. Taman smo pomislili, i bili spremni da odahnemo, da ništa više ne treba da bude afirmisano, dokazano ili obnovljeno u umetnosti i da je sve krenulo nekim mirnim tokom kad, eto ih - Guerrilla Girls koje kreću u reinovaciju, kako same kažu „F“ reči, feminizma. Nije retkost da umetnički pokret započne život pobunom, te je to tako i sa „devojkama“. Ovog

puta, revolt je izazvala izložba u Muzeju moderne umetnosti u Njujorku pod nazivom „Internacionalni pregled slikarstva i skulpture“ koju je otvorio kustos Kynaston McShine 1985. godine. To je trebalo da bude izložba najpoznatijih savremenih svetskih umetnika. Međutim, od 169 umetnika samo njih 13 su bile žene, dok sta na autobusima gradskog prevoza, stranice magazina. Takođe, sastavni deo njihovog aktivizma su organizovani protesti kao i pisanje pisama različitim institucijama i ljudima koji su im stali na žulj.

U početku, kao sredstvo su im poslužili crno-beli poster kao što je poster pod nazivom „What do these artists have in common?“ (Šta je zajedničko ovim umetnicima?) Na njemu se nalazio spisak umetnika sa pomenute izložbe i zaključak da su deo manifestacije u kojoj učestvuje samo 10% žena. – Ovi poster bili su okačeni na ulicama Sohoa u Njujorku, gde su Guerrilla Girls živele i radile.

Sledeći korak bio je napad na umetnički establišment: kolekcionare, trgovce, kritičare i kustose koji su prali ruke na pomen diskriminacije i krivicu prebacivali jedan na drugog. O tome govori poster „These galleries show no more than 10% women artists or none at all“ (Ove galerije prikazuju radove ne više od 10% žena umetnica, ako ijedne)- gde je nabrojano dvadeset galerija u Njujorku.

Guerrilla Girls, kao jedno od svojih oružja, koriste humor smatrajući da je to rušenje stereotipa o feministkinjama koje nemaju smisla za šalu, a iza te duhovite opaske stoji obrazloženje o tome da je humor odgovor na patetično stanje u kom se nalazi svetska umetnost. Takođe, one sakrivaju svoj identitet iza maski gorile i predstavljaju se kao preminule umetnice iz prošlosti. Skrivanje identiteta su objasnile skretanjem pažnje sa sebe na ono što rade. A pažnju su, svakako, privukle, o čemu govori veliki broj nagrada koje su dobile. New York Magazine ih je 1987. godine proglasio jednom od četiri umetničke sile na svetu.

Borbom protiv diskriminacije, posebno protiv seksizma i rasizma, skrenule su pažnju na konkretne probleme kao što su zlostavljanja žena i pravo žena na abortus. Takođe, Guerrilla Girls su i politički aktivne pa se tako pored Rudolfa Đulijanija, gradonačelnika Njujorka, na njihovom tapetu našao i Arnold Švarceneger, guverner Kalifornije! Posebnu pažnju posvećuju administraciji američkog predsednika Džordža Buša.

Objavljivanje knjiga je jedan od sastavnih delova njihovog aktivizma: od „Confessions of the Guerrilla Girls“ (Ispovesti Guerrilla Girls), njihove prve knjige, preko „Bedside Companion to the History of Western Art“ (Večernji priručnik o istoriji zapadne umetnosti), pa do uzbudljive „Bitches, Bimbos and Ballbreakers: The Guerrilla Girls' Guide to Female Stereotype“ (Kučke, fufice i jajolomke: Guerrilla Girls vodič kroz ženske stereotipe) i „Art Museum Activity Book“ (Vežbanka za muzej umetnosti).

Prisustvo Guerrilla Girls u svetu izaziva senzaciju, a duhovita parola kojom se koriste odzvanja u ušima ljudi širom sveta: FIGHTING DISCRIMINATION WITH FACTS, HUMOR AND FAKE FUR! (BORBA PROTIV DISKRIMINACIJE ČINJENICAMA, HUMOROM I VEŠTAČKIM KRZNOM!)

WHAT DO THESE ARTISTS HAVE IN COMMON?

Arman	Keith Haring	Claes Oldenburg
Jean-Michel Basquiat	Bryan Hunt	Philip Pearlstein
James Casebere	Patrick Ireland	Robert Ryman
John Chamberlain	Neil Jenney	David Salle
Snadro Chia	Bill Jensen	Lucas Samaras
Francesco Clemente	Donald Judd	Peter Saul
Chick Close	Alex Katz	Kenny Scharf
Tony Cragg	Anselm Kiefer	Julian Schnabel
Enzo Cucchi	Joseph Kosuth	Richard Serra
Eric Fischl	Roy Lichtenstein	Mark di Suvero
Joel Fisher	Walter De Maria	Mark Tansey
Dan Flavin	Robert Morris	George Tooker
Futura 2000	Bruce Nauman	David True
Ron Gorchov	Richard Nonas	Peter Voulkos

THEY ALLOW THEIR WORK TO BE SHOWN IN GALLERIES THAT SHOW NO MORE THAN 10% WOMEN OR NONE AT ALL.

SOURCE: ART IN AMERICA ANNUAL 1984-5

A PUBLIC SERVICE MESSAGE FROM GUERRILLA GIRLS CONSCIENCE OF THE ART WORLD

O svemu tome, a naročito o feminizmu, diskriminaciji i borbi protiv diskriminacije kroz umetničko predstavljanje i aktivizam, razgovarali smo sa Fridom Kahlo, jednom od osnivačica grupe Guerrilla Girls.

LOOPING: Poznato je da je izložba "Internacionalni pregled slikarstva i skulpture" pokrenula stvaranje vaše grupe. Da li se od tada nešto promenilo kada su u pitanju položaj i učešće umetnica u muzejima?

FRIDA KAHLO: Stvari postaju bolje za žene umetnike u ulasku u umetnički svet, ali još uvek postoji vertikalna segregacija u institucijama i na tržištu: samostalne umetničke izložbe, muzejske kolekcije, umetničko-istorijski tekstovi, aukcije itd. Saznale smo da se u mnogim evropskim muzejima, kao i u američkim, većina kolekcija žena umetnica čuva u podrumu i da nije prikazana. Nacionalni muzeji u Vašingtonu su strašni. O tome možete da vidite naše istraživanje na:

www.washingtonpost.com/wp-srv/artsandliving/museums/features/2007/feminism-and-art/index.html

LOOPING: Feminizam je dostigao popularnost zahvaljujući vašim akcijama. Reči „feminizam“ dale ste novo značenje. Da li smatrate da je to pozitivan korak? Da li vam to pomaže ili odmaže u postizanju ciljeva?

FRIDA KAHLO: Ne verujem da smo feminizmu dale novo značenje. Samo smo pokušale da ga obnovimo i učinimo ineresantnijim za mlade žene. Uvek se iznenadimo brojem ljudi koji podržavaju sve principe feminizma (jednake mogućnosti, jednaka plata za isti posao, pravo reprodukcije, globalna ljudska prava za sve žene), ali ih je strah da sebe nazovu feministima. To želimo da promenimo.

LOOPING: Kako feminizam i borba protiv diskriminacije mogu da opstanu u svetu gde je eksploatacija ljudskog tela, naročito ženskog, primarni princip?

FRIDA KAHLO: Putem otpora.

LOOPING: Vrlo ste aktivne na polju protesta. Da li publika reaguje na ovu vrstu borbe za prava žena?

FRIDA KAHLO: Koristimo se humorom da bi naterali ljude da razmišljaju o ozbiljnim pitanjima a zatim im pružamo mogućnost da promene mišljenje, da prošire svoju svest o pravima žena.

LOOPING: Držite predavanja i organizujete radionice ne samo u SAD-u već i u Evropi. Dali vas ljudi slušaju? Kako reaguju na ono što imate da im kažete?

FRIDA KAHLO: Neprestano dobijamo pozive što znači da smo nešto promenile.

LOOPING: Uskoro ponovo dolazite u Evropu. Ovog puta u Atinu. O čemu planirate da govorite i šta ćete izložiti?

FRIDA KAHLO: Izložba u Grčko-Američkoj Uniji biće retrospektiva našeg rada i realizovaćemo projekat na Art Athina Art Fair koji će preneti poruku kolekcionarima

o ženama umetnicama. Zatim idemo na Kipar gde ćemo držati prezentacije, zatim u Veneciju gde ćemo učestvovati na Bijenalu i na kraju u Bilbao gde Ksavijer Arakistan otvara izložbu Kiss, Kiss, Bang, Bang, 45 Years of Art and Feminism u Muzeju lepih umetnosti.

LOOPING: Mislite li da za vas ima mnogo posla u Evropi?

FRIDA KAHLO: Da. U svakoj zemlji je drugačija situacija.

LOOPING: Gde je diskriminacija izraženija, u SAD-u ili u Evropi?

FRIDA KAHLO: Drugačije je. Feminizam u umetnosti se sporije ali ozbiljnije razvijao u Evropi nego u Americi. Možda zato što je većina evropskih muzeja pod

državnom upravom pa postoji javna odgovornost u predstavljanju žena umetnica. Tako postoji inicijativa u Švedskoj i Španiji koja obavezuje uprave muzeja da prikupljaju dela umetnica. Kako bi uspeali da ispričate priču o jednoj kulturi bez glasa žena?

LOOPING: Vaše knjige imaju edukativni karakter. Da li se slažete sa tim?

FRIDA KAHLO: Verovatno. Napisale smo ih, jer smo se interesovale za određene teme i jer nijedna knjiga nije napisana kao naše. Iznenađujuće je i zadovoljavajuće što su one postale priručnici u istoriji umetnosti i na časovima ženskih studija.

LOOPING: Vi ste, pre svega, umetnice. Vaša umetnost je poznata istoričarima umetnosti koji ističu vaš rad u svojim knjigama. Oni pišu kritike i analiziraju vaš rad. Koliko vam je to važno?

FRIDA KAHLO: Uvek smo slušale reakcije na naš rad... to nam daje ideje o tome šta sledeće da uradimo. Naši rani posterji su često predstavljali reakciju na ono što smo čule o našim prvim posterima.

LOOPING: Kako dolazite do ideja? Gde nalazite umetničku inspiraciju?

FRIDA KAHLO: Slušamo svoje hormone. Trudimo se da u radu ne ispoljavamo samo ljutnju, već da gledaocu pružimo šansu da zastane i razmisli o situaciji i da će to, možda, promeniti njegovo ili njeno mišljenje o nekom problemu.

LOOPING: Kako uspevate da zadržite svoj stil i nikada ne pređete granicu između umetnosti i aktivizma?

FRIDA KAHLO: Neprestano brinemo o tome. Pre svega, u umetničkom svetu ne funkcionišemo kao ostali umetnici: ne izlažemo u komercijalnim galerijama, nemamo svog prodavca, ne prodajemo svoj rad za veliki novac. Više volimo da prodamo mnoštvo postera, knjiga, pa čak i majica nego jedno dragoceno delo. Kada nas neka institucija zamoli da uradimo projekat, tada nam naša anonimnost dozvoljava da kritikujemo

tu instituciju. Kritikovale smo MoMA-u na njihovom feminističkom simpozijumu, kao i Muzej moderne umetnosti u Istanbulu u svom projektu sa proricanjem sudbine.

LOOPING: Humor je vaše oružje. Koristite ga u veoma ozbiljnim situacijama. Da li se dogodila neka vrlo ozbiljna situacija u vašem radu za koju se ispostavilo da je humoristična?

FRIDA KAHLO: Otkrile smo da je lakše o ozbiljnoj situaciji govoriti kroz humor. Ako uspeš nekog da zasmeeš, onda razmisli, to je pobeda.

LOOPING: Koliko je važno da ne napuštate svoje ciljeve?

FRIDA KAHLO: Shvatile smo da 150 godina feminizma neće preko noći promeniti hiljade godina mizogenije. Isključivanje i diskriminacija se sa svakom generacijom razlikuju i mi moramo biti spremne da prilagodimo našu taktiku i kritiku kada je neophodno.

LOOPING: Da li imate neku poruku za žene u Srbiji?

FRIDA KAHLO: Dolazimo da slušamo i posmatramo kako grupe žena rade da bi postigle cilj u određenom delu sveta. Ako možemo nekako da im pružimo ideje ili da ih ohrabrimo, tim bolje.

Marija Drljević

GLUMA = MOĆ RAZUMEVANJA

Pre nego što su pojekti namenjeni razvoju kreativnih potencijala mladih u lokalnim zajednicama postali svojevrsna moda, mlada beogradska glumica Paulina Manov je, idući kuda je entuzijazam vodi, organizovala Školu komunikacija za decu i tinejdžere Dimitrovgrada.

? U Dimitrovgradu si, tokom tri letnja raspusta, vodila Školu komunikacija koja je obuhvatala radionice glume i slikarstva. To je prilično smeo i neobičan potez za mladu glumicu iz Beograda. (Paulina je, nakon glavnih ženskih uloga u filmovima Bumerang i Apsolutnih sto dobila nagradu Carica Teodora, dok je u Beogradskom dramskom pozorištu dobila Nagradu za umetnički doprinos.)

U jednom trenutku sam imala dvogodišnju pauzu kada nisam radila nijednu predstavu ili film, i razmišljala sam o tome šta bih radila ako ne mogu da se bavim glumom. Jedino što mi je palo na pamet, a da to volim, jeste da imam školu. Počela sam tako što sam u jednu svesku beležila sve što mi padne na um u vezi sa tim. To je bio moj projekat, međutim da bi dobio pare, da bi moglo to sve da se ostvari i da preraste u nešto veće i bolje, moraš da naučiš da pišeš projekat na određeni način - da koristiš određene reči koje donatori traže. I to je meni bilo strašno teško, osećala sam se tako nemoćno, ali sam uspela. Projekat je trajao tri godine, koliko je bilo i planirano. Prve dve godine je škola trajala petnaest, a treće mesec dana. Imala je 3 radionice: dve su bile spojene i to su pokret i govor gde su deca radila ono što i mi učimo na Akademiji - balet, scenski pokret, scenske borbe, akrobatiku. Drugi deo je bio dikcija tj. tehnika glasa i glume. Treća je bila slikarstvo.

? Kako su deca različitih godišta i interesovanja reagovala na takav režim rada? Pretpostavljamo i da je realizovanje takvog projekta u jednom malom pograničnom gradu moralo da „ustalasa javnost“?

To je bila praktično vojska, veoma rigorozna. Oni su mnogo toga naučili - učili su i kako da se igraju ali su se učili i disciplini i radu.

lako je bio raspust, jako su voleli to da rade. Ja sam probala iz njih da izvučem 100% i uspela sam! Učila sam ih da radom mogu sve da postignu, da im ne trebaju nikakve veze i slično. I da zbog toga što su iz Dimitrovgrada oni ne treba da budu iskompleksirani ni u jednom smeru. U smislu niti više niti niže, odn. niti Mi smo sad nešto specijalno niti Mi smo sad manje vredni od drugih, nego smo prosto isti kao i drugi. I zato sam želela da ih naučim da pravilno govore. Da, ako odluče da studiraju u Nišu ili Beogradu, nemaju komplekse da ne mogu da se izraze jer ne znaju kako. Vlasti je iznerviralo to što sam rekla da oni ne umeju da govore, da moraju da nauče, ali ne razumem zašto. Važno mi je da su moja deca, tako ih zovem - moja deca, zadovoljna. Važno je to što su oni naučili. Svi su naučili da stanu, da se isprave i da kažu! Nije malo!!! Međutim, sama priprema je bila jako teška. I strašno me iscrplila ta situacija da kada dođete u jedno malo mesto, koje je u stvari jedna bara sa puno krokodila, i kada tu probate da uradite nešto (u ovom slučaju da naučite decu da misle sama, da ih prosto naučite da razmišljaju svojom glavom) onda nailazite na velike probleme. Deca su bila fantastična, ali glavni problem su ti ljudi, političari, koji su osetili da ja tu njih nešto ugrožavam i probali su na sve moguće načine da mi otežaju rad i da me srozaju u očima stanovništva, što je jako, jako bedno, jer uložiti toliki trud... Suština je da im nisam dozvolila da krađu pa su me oni, na nekoj lokalnoj sednici kojoj nisam prisustvovala, optužili da sam im nešto (ne zna se šta i kako) uzela. Kada sam ponovo došla u Dimitrovgrad, dala sam intervju u kome sam ih pozvala na televizijski duel, ili bilo kakav duel. Međutim, to je bilo kao da gledaš South Park - pustili su sliku gde ja otvaram usta, a oni čitaju neki svoj tekst gde ja sve pozdravljam. Ono što se desilo bilo je to da sam istrajala pri tome da sve bude onako kako piše u budžetu - ovo je ovoliko, ono je onoliko. Sve po projektu.

? Kako su roditelji reagovali na sve to?

To je pogranična zona. Ljudi tamo ne mnogu ništa da kažu, nemaju gde da kažu. Međutim, to i nije bilo bitno. Deca su dobila. Znala sam da će, ako odustanem u tom trenutku, tokom te treće godine kada smo pravili predstavu i murale, oni pobediti. I eto tako se to završilo. Deca su, ipak, dobila svoje murale i predstavu.

? Kako se spremaš za predstavu? Kako se transformišeš u psa ili mačku, recimo? U "Silviji" glumiš psa koga je kritika označila kao klupko šarma bez teksta!

Ne znam kako to da objasnim. To nije kao jedan i jeda su dva. Ako postoji ljubav prema nečemu ili nekome, u ovom slučaju prema psu, prema psima i životinjama uopšte, ili prema ljudima, onda... samim tim što pokušaš da ih razumeš možeš sa njima i da se identifikuješ. Tada, njihova razmišljanja, strahovi i emocije postanu tvoji! Uopšte, kad imaš ljubav i razumevanje, onda možeš da budeš bilo ko, da se transformišeš u bilo koga. Da, Silvija nije bez teksta. Bila je kritika Klupko šarma ali nije bez teksta. To je pas koji govori. Psi govore ali ih mi ne čujemo, odnosno neki od nas imaju sposobnost da ih čuju a neki nemaju. Vlasnici ih, valjda, čuju. U ovoj predstavi je to predstavljeno tako da publika čuje šta pas misli i kakav odnos ima sa svojim gazdom - šta oni to pričaju bez teksta! (A oni u predstavi zapravo govore!)

? Kako nastaje jedna predstava i šta je to što je potrebno da bi ona kao takva zaživela?

Po mom dubokom ubeđenju, da bi se napravila jedna dobra predstava neophodna je ljubav. Ukoliko toga nema predstava ne može uspeti. Svaka predstava je mreža odnosa koja na površini ima nešto što vi kao publika gledate i nešto što je predstava, a u dubini, u korenu ima ono što su stvarni odnosi, i ako taj koren nije dobar onda ni ovo gore ne može da bude dobro. Sigurno! I to se vidi! Ljudi ovde misle da prave dobre, moderne predstave. Međutim, jako je teško da predstava uspe, da zaživi i bude dobra. Svakako, potrebno je da ljudi unutar ekipe imaju dobru energiju.

? Predstave u kojima igraš redovno dobijaju dobre kritike. Ali, koliko je važno i, možda, teško čuti šta misli publika?

Baš mi je stalo da čujem šta misle i kritika i publika. Jer to su dva potpuno različita viđenja. Kritičari često umeju da pišu više o tome šta bi Oni voleli da vide, kako bi Oni to režirali, kako bi Oni glumili. A publika govori o onome šta vidi i o tome da li to oseća ili ne. Kada se baviš tako javnim poslom, kao što je gluma ili muzika, svako ima pravo da kaže svoje mišljenje, ima pravo da te kritikuje. Samo je pitanje na koji način će to da ti kaže. Ja to u potpunosti prihvatam i volim da čujem šta je neko video. Meni je jako interesantno da čujem šta misli publika, zato što smo mi njima nešto namenili - iz nas ka njima, misleći da nešto radimo, nešto stvaramo.

? Koja je tvoja omiljena predstava, postoji li neki lik koji si igrala a da ga posebno izdvajaš i voliš..

Ne verujem da postoji nešto takvo. Postoje jedino uloge za koje osetiš da su prekretnice u tvom glumačkom razvoju. Kod mene, to je bila Silvija koja je izašla 1998. god. i još uvek se igra. I to je Zver na mesecu. To su velike i značajne uloge, prekretnice - ključne tačke gde se nešto prelama pa ideš ili gore ili dole. Nisi više na istom. Ako omaneš... Zver na mesecu je glumački vrlo zanimljiva predstava. Lik koji igram, Setu Tomasiju, vidimo od petnaestogodišnje devojčice do jedne zrele žene koja je po mom osećanju imala preko 70 god., a u stvari izgleda isto kao ja. Tu nema nikakve maske, prikazano je njeno unutrašnje sazrevanje. To je priča o jermenskom paru koji je, zbog genocida koji se desio, prebegao u Ameriku i tu pokušao da ostvari taj

američki san... Radi se o paru koji ne može da ima dece a to im je, zbog velikih frustracija koje su preživeli u detinjstvu, jako važno, posebno njemu. Međutim, da bi stvari mogle da se reše potrebno je da se taj muškarac, koji sve drži u sebi i često plače u sebi, otvori. Onog trenutka kada to izađe napolje, sve kreće nabolje. I onda postoji šansa da stvarno počne da se živi, a ne da se živi u tišini i u nekim mislima koje jedni drugima ne izgovaraju. Eto, ja jako volim tu predstavu. Mislim da ima mnogo parova koji žive na taj način - u nekoj tišini, zapravo kao stranci, a sve iz straha da se otvore kako ne bi bili povređeni. Samim tim što su zatvoreni, oni bivaju sve povređeniji i povređeniji i to, na kraju, postaje kamen koji je jako teško nositi.

? Da li si, nakon studija, imala dilemu: Želim li ja da se bavim glumom, ili..šta dalje, šta sada? Jer, nije sve isto kao na početku. Došao je trenutak kada se donosi neka odluka...

Ne, ja se nisam tada to pitala. Imala sam sreće i počela da radim još na fakultetu, i odmah sam dobijala velike uloge. Nisam počela sa tacnom, pa malo po malo, nego odmah Čehovljev Galeb, odmah velike uloge, tako da sam kasnije mogla da unosim i tacne. Nisam se to ja tad pitala nego tek kada sam ušla malo u sistem stvari. I bila sam dosta ljuta zbog toga, bila sam ljuta zbog onoga što sam videla da se stvarno dešava! To mi nije pomoglo, u stvari... baš mi je odmoglo u tome da se bavim glumom. Ali, vremenom čovek mora da odrasta, mora da se menja, da bude bolji. Ja sam imala tu veliku školu - školu sa sobom, gde sam dobijala svakodnevno lekcije, u ogromnim porcijama. Međutim, na kraju se čovek zapita, kaže sebi: Dobro. Političari, vlasnici rade to što rade. Ali Ja moram da vidim šta Ja radim, kako se Ja ponašam u odnosu na nešto! Svako od nas je odgovoran samo za sebe i važno je da svojim primerom delaš a ne da nekog optužuješ za nešto jer, svako ima nekavo opravdanje za ono što radi. I zato je baviti se glumom, u stvari, jedno nenormalno razumevanje svega i svačega.

FOTO: Nikola Vučićević

? Bojiš li se stereotipa?

Mislim da se to meni nije desilo. U jednom trenutku je postojala opasnost da igram samo decu, devojčice, i to me malo brinlo. Zato što ljudi, kada vide da ti nešto dobro radiš, po nekoj inerciji samo to i traže. Nemaju hrabrosti ni interesovanja da rizikuju i daju ti da glumiš nešto što nisi ranije. Zato volim predstavu Creeps - Nakaze, jer tu igram nešto što je apsolutno suprotno od mene. A opet, s druge strane, svaka od tih uloga uspe da pročačka i da osvesti jedan deo tebe, koji ti inače ne bi osveščavao.

Marina Stanković i Marko Savić

NATURAL BORN VEGAN WOODY HARRELSON

“Treba da podržavamo kompanije koje podržavaju Zemlju”

Među poznatim svetskim ličnostima postoje oni koji svu svoju slavu i bogatstvo troše isključivo na sebe, skup nakit, velike kuće, lude zabave, stvaranje iluzije savršenog života i ignorisanje realnosti, i postoje oni koji svojim imenom i novcem ruše maske našeg imaginarnog idealog sveta. Jedan od njih, Woody Harrelson, svoju popularnost koristi da promoviše život koji je u skladu sa očuvanjem prirodnih resursa i životne sredine.

Woodrow Tracy Harrelson rođen je u prosečnoj američkoj porodici iz Teksasa, 1961. godine. Još dok je bio dete oca su mu osudili za ubistvo federalnog sudije pa ga je, pod jakim uticajem religije, odgajila majka. U detinjstvu su mu dijagnostikovali disleksiju i smatrali da je hiperaktivan, pa je neko vreme proveo u specijalnoj školi za decu sa poremećajima u ponašanju. Diplomirao je Engleski jezik i pozorišne umetnosti na univerzitetu u Hanoveru, Indijana, 1983. godine.

Karijeru je započeo u Njujorškom pozorištu a zatim je dobio ulogu u serijalu “Cheers”, kod nas poznatom kao “Kafić – u zdravlje”. Za ulogu u toj seriji, 1988. dobio je Emmy nagradu. Na pozorišnim scenama Los Anđelesa debitovao je 1993. god. dramom “Najdalji od sunca”, koju je sam napisao i režirao. Igrao je u filmovima “Wildcats”, “White Men Can’t Jump”, “Indecent Proposal”, “Natural Born Killers”. Glavna uloga u filmu “Narod protiv Larrya Flynta” donela mu je i nominaciju za Oskara. Našoj publici poznat je i kao Nathan u sitkomu “Will and Grace”.

“Nekad sam želeo da promenim svoje srednje ime iz Tracy u Tangencijalni (Tangential), zato što nikako ne mogu da pratim pravu liniju. Više volim da se izgubim i da u tome pronađem novo iskustvo. Ali se ipak vratim...”

Iako je većini poznatiji kao glumac, mnogo veću slavu je stekao među pobornicima zaštite životne sredine i zastupnicima legalizacije marihuane i industrijske konoplje.

Svoj ekološki aktivizam u kampanjama za očuvanje američkih okeana i Kalifornijske crvene šume, započeo je još dok je glumio u seriji “Kafić – u zdravlje”. Woody je poznat po tome što „živi svoju priču/stavove”. U više navrata, rizikovao je karijeru da bi „postupio ispravno”. Bez obzira da li je zagovarao očuvanje starih šuma, zastupao prava životinja ili se borio protiv drugih nepravdi, Woody je to činio svim svojim snagama i srcem i uvek stavljao aktivizam ispred svega.

Godine 1997. popeo se na most Golden Gate u San Francisku, sa još sedam aktivista, kako bi okačio baner na kojem je pisalo “Hurwitz. Nisu li drevne crvene šume dragocenije od zlata?”, protestujući protiv MAXXAM/Pacific Lumber korporacije i njenog vlasnika Charles-a Hurwitz-a i zahtevajući da se crvene šume zaštite od eksploatacije. Danas, samo 3% ovih starih šuma opstaje. Sa prepoznatljivim imenom i željom da javno priča o tome, Woody je dao podstrek da se ove stare šume stave pod zaštitu države.

Kao i drugi zastupnici legalizacije industrijske konoplje, smatra da bi se legalizacijom našlo rešenje za probleme nedostataka prirodnih vlakana. Oni tvrde da se ova biljka može višestruko koristiti kao zamena mnogih proizvoda na bazi drveta: kao visoko proteinska hrana, mašinsko ulje i odeća. Rizikujući da bude uhapšen, juna 1996. god., zasadio je četiri semena industrijske konoplje da bi se suprotstavio zakonu države Kentaki koja ne razlikuje industrijsku konoplju i marihuanu.

Industrijska konoplja ima manje od 0.3% THC (psihoaktivni sastojak) i nije halucinogena. Za sada se proizvodi u Kanadi, Australiji, Kini i u većem delu Evrope, dok je u Americi zabranjena. Woody je dobio prve dve runde na sudu i to kada je istražni sud presudio da država suviše široko definiše konoplju, a zatim i kada je okružni sud podržao tu odluku. Očekuje se da slučaj dođe do Državnog apelacionog suda u Kentakiju gde će presuda imati državne implikacije. Naime, poznato je da je Woody platio kauciju za Todda McCormacka koji je preživeo rak, a bio je uhapšen zbog korišćenja i propagiranja marihuane u terapeutske svrhe - za ublažavanje bola.

Na kraju filma „Go Further“, kandaskog reditelja Rona Manna, tvrdi se da nijedan hipik nije povređen tokom snimanja. Ovaj dokumentarac prati Woodija i grupu

eko-aktivista na turneji „Jednostavni organski život“. Grupa je putovala Američkom zapadnom obalom vozeći bicikle 1500 milja od Sijetla do Los Anđelesa, a pratio ih je autobus nazvan „The Mothership“ koji je išao na bio-dizel gorivo napravljeno od ulja konoplje i povrća. Kamovali su po parkovima, sastajali se sa lokalnim stanovništvom i držali predavanja na kampusima. „The Mothership“ je prikazivan kao primer jednostavnog i prirodno održivog života. Imao je potpuno opremljenu organsku kuhinju sa kućnim aparatima na solarnu energiju. Ova grupa je uspela da pokaže kako je konforan život moguć i kada se živi u skladu sa prirodom. Woody i njegove kolege aktivisti, glumci i muzičari isticali su potrebu da se prekine sa vladajućim trendom prekomerne potrošnje i uništavanjem starih šuma i prirodnih bogatstava.

Woody sa posvetio i obrazovanju starsedelaca o njihovim pravima. Želi da im obezbedi čiste alternativne tehnologije kao što su solarna i hidro-energija kao zamenu za naftu, i tehnologije na bazi uglja. Nada se da će na ovaj način

osnažiti zajednice kako bi se posvetile održivom razvoju, pre nego uništavanju prirodnih izvora.

Ovaj vegan po ubeđenju i borac protiv testiranja na životinjama, bio je i suvlasnik restorana zdrave hrane u San Francisku koji se zvao „O2“. Bavi se jogom, a jedno od njegovih najomiljenih mesta na svetu, je njegova lična kišna šuma koja se nalazi na Kostariki. Poznat je i kao anti-ratni aktivista koji je često javno istupao protiv invazije u Iraku 2003. godine.

Sa Living Tree Paper Company on promoviše, među ličnostima iz filmske i muzičke industrije, upotrebu proizvoda koji nisu izrađeni na bazi drveta već od otpada koji ostaje posle korišćenja proizvoda. Sama kompanija, posvećena je promovisanju vlakana na bazi konoplje i lana.

Woody je dobio priznanja od mnogih organizacija za očuvanje životne sredine za svoje neumorne aktivnosti na tom polju, uključujući i Mrežu aktivnosti za kišne šume (Rainforest Action Network), PETA (People for Ethical Treatment of Animals), Kampanju za očuvanje američkih okeana (The American Oceans Campaign) i Inicijativni projekat za konoplju države Kolorado (The Colorado Hemp Initiative Project).

Na šestoj godišnjoj proslavi Green Cross Millennium Awards dobio je nagradu The Entertainment Industry Environmental Leadership Award. Ceo događaj je sponzorisan od strane Global Green USA, a Woody je prepoznat kao jedan od retkih boraca za zaštitu životne sredine među istaknutim i visoko uticajnim ličnostima.

Hodajući po ivicama tokova globalizacije i industrijalizacije i gubeći se na krivudavim putevima savremene civilizacije,

MISLI IZNUTRA

Nekad se osećam kao vanzemaljac za šta baš i nema nekog ovozemaljskog objašnjenja.

Jeste da imam obličje čoveka, hodam uspravno i borim se sa ciframa, ali moj mozak je pretumban. Osećam se kao rečenica bez kraja i konca u suludom svetu interpunkcije. I vidim svet oko sebe kao ludi kolektivni san. Nepregledne reke ljudi kreću se kao mravi po autoputu, mobilni telefoni, PC-ji i digitalni displeji.

„Sa verom u novac“ naći ćemo sreću, to je stav koji vlada, kao što je ozračeni genetički modifikovani Big Mac nekako simbol za hranu.

Moralnost je zakonski ozvaničena, zatvori su pretrpani, religija je postala korporacija. Motiv profita je preožeo sve aktivnosti, plaćamo našoj Vladi da nam dozvoli da se parkiramo na ulici.

Rat je najveći izvor novca, i svi znamo da zavist za projektilima potiče od kompleksa niže vrednosti.

Političarima i prostitutkama ugodno je zajedno, pitam se da li razgovaraju o čudnim promenama klime.

Ova Vlada je osnovana od strane, za i zbog naroda, ali svi je osećaju

stekao je mnoštvo novih iskustava i dodatnu energiju za promene. Zbog svoje hiperaktivnosti, Woody je danas čovek koji ume da igra po sredini veoma prometnog autoputa (1982. je bio uhapšen i platio kaznu od 390 dolara). On i vidi saobraćajnice današnjeg društva onakve kakve jesu - bučne, preotročene i zagušene smogom, a sanja o vremenu kada je priroda bila čista i očuvana.

Julija Jeremić

kao veliku, otvorenu ranu, oni nas više ne zastupaju. Kriviti predsednika za probleme zemlje je kao vikati na lutku zbog načina na koji peva. A ko je čovek koji iza zavese povlači konce?

Milijarde ljudi sede ispred televizora u sobi koju zovu dnevnom (život), za mene, život je ljubav, a pošto nema ljubavne sobe, ja sedim na travi ispod drveta i sanjam o stvarima kakve su nekad bile... pre industrijske revolucije... što je, naravno, bilo pre nego što su reke i okeani i nebo zagađeni, pre Parkinsonove bolesti i ludih krava i sve te uvijene kakofonije loših ideja, kao što su soliteri, papir od drveta i silovatelji Zemlje kao Monsanto i Dupont, koji i dalje nastavljaju da teraju po svom.

To je bilo pre nas, onda kada je bizon tumarao i kada je dom Indijanaca bila šuma, a Bog bio priroda, i raj bio ovde i sada.

Da li možeš da zamisliš čistu vodu, hranu i vazduh, da živiš u zajednici sa životinjama i ljudima koji brinu? Smeš li se usuditi da budeš odgovoran za svaki dolar koji potrošiš, da li ćeš napraviti bogataša još bogatijim ili ćeš da se boriš.

Kažes da želiš revoluciju, društvenu evoluciju, da i ti budeš deo rešenja onda ćemo se negde sresti...možda.

Steven Hawking u antigravitacionoj komori

HEADBANGER'S CORNER

piše: Marko Savić

O NACISTIČKIM LIPICANERIMA I ŠARCU KRALJEVIĆA MARKA

Razmišljao sam kako da počnem ovo predavanje*, i pala mi je na pamet Autobiografija Branislava Nušića. U njoj, učitelj na prvom času, pored imena i prezimena, pita decu i za zanimanje roditelja pa ukoliko mu se učini da može da izvuče neku korist od toga, kaže dotičnom detetu da pozdravi roditelje. Tako, kada kobasičarev sin ne bi znao lekciju, a naročito ako je kobasičar nedavno slao neke kobasice učitelju, učitelj bi rekao: „Slušaj sine, ja ti ovoga puta neću zameriti to što ne znaš. Znam ti roditelje – oni su čestiti i poštenu ljudi, a ti si dobro dete. Ja znam da ćeš ti to za sutra naučiti i da nećeš brukati roditelje. Pozdravi oca!“. A kada grobarev sin, slučajno, ne bi nešto znao učitelj bi rekao: „Ti, mali, znam ja da ništa od tebe neće biti. Ni rođeni otac ti neće grob iskopati jer ćeš sigurno na vešalima završiti“.

Ovde se neću baviti pitanjima korupcije u našem školstvu, jer su čak i u Srbiji time počeli da se bave oni čiji je to posao, nego pitanjem odgovornosti učitelja i profesora. Gde je tu granica. Siguran sam da učitelj iz uvodnog primera ne smatra da je učinio ništa loše. Ključno pitanje koje ću postaviti ovde je – Mogu li ljudi da se gaje kao konji? Jesu li škole izložbe pasa gde roditelji izlažu svoju decu, a nastavnici sudije koji ocenjuju kvalitet prikazane pasmine?

O SOCIJALNOM DARVINIZMU

Ovakav pristup vodi poreklo iz druge polovine 19. veka kada je objavljivanje Darwinove teorije nastanka vrsta navelo neke, ne usuđujem se da ih nazovem intelektualcima, da primene principe evolucije na ljudsku vrstu i njene pojedine podgrupe, poput nacija ili rasa. Nije zato ni malo čudno da su se ovakve ideje koristile, na žalost koriste se i danas, kao pokriće za raznorazne često suprotstavljene nacionalizme i rasizme, a sve u cilju odgajanja savršene jedinice a zatim i celokupne vrste. U vreme kada je socijalni darvinizam (kako se između ostalog naziva ovaj pravac mišljenja) nastao, korišćen je za

tumačenje uobičajenog funkcionisanja društva, ali i da bi se objasnila vodeća pozicija evropske civilizacije belaca, kao i opravdavanje povlašćenog položaja tadašnje elite. Na osnovu toga je i izmišljen termin rasne „čistoće“ koji je svoj vrhunac dostigao za vreme nacističke Nemačke. Zarad dostizanja ovog cilja primenjivane su raznorazne metode selekcije poput segregacije, sterilisanja i, na kraju, fizičkog istrebljenja. Ne zaboravimo, sve se ovo dešavalo u vreme najbrutalnijeg kapitalizma, a pre nego što je uvedeno obavezno obrazovanje i u vreme kada su, često, cele porodice radile u fabrikama, ponekad i više od 12 sati dnevno.

LJUDSKA PRAVA I DRŽAVA SOCIJALNE PRAVDE

Kao odgovor na strahote nacističkog režima, posle Drugog svetskog rata uspostavljena je takozvana European welfare state*, što se kod nas prevodi kao Država socijalne pravde. Ona je zasnovana na ideji da treba stvoriti idealne uslove za život, rad i razvoj svakog pojedinca i to do maksimuma njegovih ili njenih potencijala. Smatra se da će u takvim okolnostima svi, pa samim tim i oni najbolji, biti u stanju da pruže društvu svoj maksimalni doprinos.

Ove ideje vode poreklo, ironije li, iz Deklaracije nezavisnosti Sjedinjenih američkih država u kojoj se navodi da su „određene istine same po sebi očigledne“ – da su svi ljudi stvoreni jednaki i da svi imaju „određena neotuđiva prava, među kojima su pravo na život, slobodu i potragu za srećom“. Odatle je preko poruka Francuske revolucije (liberté, égalité, fraternité) nastao koncept ljudskih prava. Naravno, u međuvremenu je spisak ljudskih prava rastao i među neotuđivim pravima se našlo i pravo na obrazovanje.

* Rađeno prema predavanju koje je autor održao 18. 05. 2007. kod profesorke Zindović-Vukadinović u okviru kursa Pedagogije.

Ali, šta tačno znači pravo na obrazovanje? Zašto uopšte roditelji šalju decu u školu? Sa tačke gledišta države socijalne pravde, učitelj je javni službenik, poput poštara, policajca, novinara državne televizije ili sudije. I kao što sudija mora jednako da sudi svima, tako i učitelj mora jednako da uči svu decu.

ZAKLJUČAK O NACISTIČKIM LIPICANERIMA I ŠARCU KRALJEVIĆA MARKA

Jedan nacistički general je smatrao da se tehnike korišćene za uzgajanje prelepih konja mogu primeniti i na ljude. Ne znam... kad god pomislim na ove nacističke Lipicanere (tako sam ih nazvao iako znam da su Lipicaneri slovenačka rasa konja i ovom prilikom se izvinjavam Slovencima jer znam da njihov nacionalni ponos nema ama baš nikakve veze sa nacističkim režimom), odmah se setim Šarca kraljevića Marka – ružnog žgoljavog ždrebeta koje je izraslo da bude konj kome iz kopita živa vatra seva, a iz nozdrva modar plamen liže.

Za one kojima ova alegorija iz naše mitske prošlosti nije dovoljna, navešću primer tri verovatno najveća uma prošlog veka – Nikolu Teslu, Alberta Ajnštajna i Stivena Hokinga. Čudnom igrom sudbine, sva trojica su za malo izbegla nečovečne postupke čiji je cilj bio stvaranje nadčoveka. Naime, 1943. god. kada je umro Nikola Tesla, koncentracioni logor Jasenovac je radio punom parom kako bi sa teritorije Hrvatske istrebio pripadnike srpskog naroda. Albert Ajnštajn je, takođe, morao 1933. da beži iz svoje rodne Nemačke da bi izbegao strahote kojima su bili izloženi nemački Jevreji. Interesantno je napomenuti da su zakoni koji dozvoljavaju državi da sterilise ljude sa fizičkim i/ili mentalnim hendikepom bili na snazi u Britaniji 1942. godine, kada je rođen Stiven Hoking, ali i sredinom 60-ih kada se njegov hendikep razvio. I šta reći na kraju? Ovo predavanje sam odlučio da održim kada sam, na času, čuo od jednog kolege stavove koji * u bukvalnom prevodu Evropska država blagostanja

se potpuno uklapaju u ideje socijalnog darvinizma, i shvatio da u našim programima nema ničega što će se suprotstaviti takvim idejama. Zbog svega toga predlažem sledeću zakletvu učitelja koja bi išla, otprilike, ovako:

Danas kada postajem pionir,
Dajem časnu pionirsku reč...

Pardon, htjedoh da kažem

*Danas kada postajem učitelj/ica
Kunem se čašću i ugledom svoje profesije
Da ću celoga života učiti i izučavati kako materiju
oblasti koju predajem, tako i savremena
dostignuća pedagogije,
Da ću svoje usluge pružati, u skladu sa
stavom 1 člana 8
Zakona o visokom obrazovanju,
Jednako svima, bez obzira na rasu, boju kože,
pol, seksualnu orijentaciju,
etničko, nacionalno ili socijalno poreklo, jezik,
veroispovest, političko ili drugo
mišljenje, status stečen rođenjem,
postojanje fizičkog ili mentalnog hendikepa
ili imovinsko stanje,*

*Da ću decu koja su mi poverena učiti i vaspitavati
ne da ginu u besmislenim ratovima
Nego da budu poštenu i konstruktivni članovi
ljudske civilizacije
Da u miru doprinose blagostanju Čovečanstva,
Ali više od svega se kunem da ću voleti
decu koja su mi poverena
I da ću, koliko god je to u mojoj moći, u njima razvijati
ljubav prema meni i oblasti koju predajem.*

DOES SIZE MATTER?

n

ova tehnička dostignuća omogućila su mnogim režiserima da nam realno prikažu svoju viziju budućnosti, ili neku novu dimenziju sadašnjosti. Sve češće, pored natprirodnih moći, superheroji dobijaju i natprirodnu veličinu. Setimo se samo džinovskog gorile

koji se sa lakoćom penjao i na najviše zgrade holivudske zemlje. Mnogi, nekada naučno fantastični filmovi, danas postaju realnost, bar u nekim aspektima.

Fascinirane veličinom, metropole širom sveta pokušavaju da se istaknu nekom svojom velelepnom građevinom. Još 1974. godine, arhitekta Branko Pešić pokazao je da i Beograd može učestvovati u ovom zanimljivom takmičenju. Svojevremeno najviša zgrada u prestonici, Palata Beograd visine od 101 metra, sa svoja 24 sprata, predstavlja svojevrsan prostorni gradski orijentir. Modernom fasadom, kombinacijom aluminijuma i tamnog stakla, i danas se uspešno suprostavlja svom najvećem konkurentu – novobeogradskom Ušću. Poslovni centar Ušće je jedna od retkih zgrada koja je pobedila svoju mračnu i burnu istoriju. Prvobitni naziv "Palata društveno političkih organizacija", ili popularno CK, bio je dovoljan da joj obezbedi početni publicitet. Sledeće pojavljivanje u medijima usledilo je kada je Nikola Kavaja isplanirao atentat na Josipa Broza baš u zgradi CK. Devedesetih je preimenovana u Posloni centar Ušće, što se pokazalo nedovoljnim da spreči buduća dešavanja. U NATO bombardovanju 1999. godine pretrpela je katastrofalna oštećenja. Pri rekonstrukciji zdanja nadograđena su još dva sprata čime je titula najviše zgrade na Balkanu prešla u našu zemlju.

Osim po visini od 141 metra, ovaj neboder je poznat i po ekskluzivnim restoranima na vrhu sa jedinstvenim pogledom na Savu i Dunav. Do vrha zgrade se može stići za 20-ak sekundi jednim od sedam modernih liftova koji zadovoljavaju najviše svetske standarde. Ovi standardi naravno važe i za celu zgradu, tako da pored dostupnog ulaza postoje i toaleti koji su dostupni za sve.

Za razliku od Ušća, liftovima mnogih beogradskih zgrada je odavno istekao radni vek. Tako da je pogled sa pojedinih solitera samo privilegija pojedinaca. Ako nekada i dočekate lift može vam se desiti da ga samo otpratite pogledom dok odlazi u visine, jer je nestandardna širina lifta još jedna u nizu prepreka. Dok u evropskim zgradama liftovi "govore" obavestavajući vas o trenutnom smeru i dostignutom spratu, u Srbiji bi, da to mogu, samo uzdahnuli. Po istraživanju Gradskog stambenog preduzeća čak 520 liftova u Beogradu ne zadovoljava odgovarajući stepen bezbednosti. Možda se ipak najbolji pogled na Dunav pruža sa klupe na zemunskom keju.

Ohrabrujuća činjenica je sve veće usvajanje evropskih propisa za gradnju, što će naše inženjere i arhitekate naterati da razmotre propuste zastarelih Jugosloveskih standarda. Novodobijeni epitet Beograda – Grad budućnosti će verovatno privući uvek spremne za akciju SF heroje, što će na još jedan način smanjiti problem nepostojanja ili nefunkcionalnosti liftova.

Dragan Filipović

Havajske monah foke (*Monachus schauinslandi*) su najugroženija vrsta među fokama koje obitavaju u američkim vodama. Naučnici procenjuju da populaciju ove endemske vrste koja nastanjuje severozapadna ostrva Havajskog arhipelaga, čini svega 1200 jedinki.

Ove foke su svoj neobičan naziv "monah" dobile zbog svog izuzetno jednostavnog imidža i naborane kože na vratu koja podseća na monašku odoru, preteranog individualizma i samotnjačkog života (druge vrste foka obično žive u velikim kolonijama). Havajski starosedeoci monah foku zovu ilio-holo-ika-uaua, što bi se moglo prevesti kao pas koji juri uzburkanim morem.

Tradicionalni neprijatelji ove vrste su ajkule, ali i one same - havajske foke ne brinu dovoljno o opstanku sopstvene vrste. Tokom sezone parenja mužjaci nisu preterano galantni udvarači, pa se dešava da ženke uginu od zadobijenih povreda. Međutim, najveći neprijatelji havajskih monah foka su ljudi. Ova vrsta je zaštićena zakonom! Kada se neka foka smesti na obali, volonteri postavljaju oznake i barijere, kako im se radoznali prolaznici i turisti ne bi previše približili.

Na našim fotografijama se vide ove oznake i natpisi koji fokama "čuvaju mir". Uspeli smo da snimimo i zajedničku fotografiju dve foke što je, s obzirom na beskompromisni individualizam i nedruželjubivost ove vrste, prava retkost.

tekst i fotografije: Tatjana Ilić i Robert Uyeyama

ROCK MOMENTI

GALERIJA IDEJA NEW MOMENT

Uzbudljivi rok momenti zabeleženi foto-aparatom Stanislava Milojkovića

Neponovljivi splet energije, uzbuđenja i magije trenutka zabeležen je na nizu fotografija troje autora - Stanislava Milojkovića, Anamarije Vartabedijan i Aleksandra Zeca. U beogradskoj Galeriji Ideja, tokom maja i juna, troje autora različitih

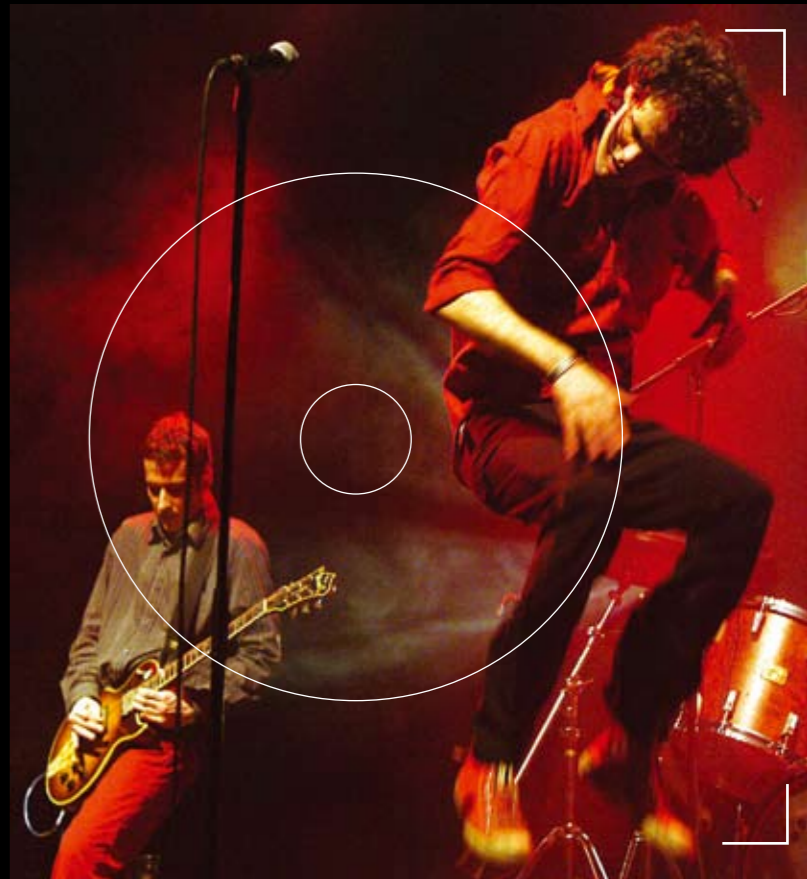
Stanislav Milojković, urednik fotografije u dnevnom listu Danas, čije fotografije redovno objavljujemo i u Loopingu-u, pravi je doajen domaće rok fotografije. On već dve decenije uporno beleži istoriju urbanog Beograda. I kada je, tokom devedesetih, politika prožela ba-lkansku svakodnevicu, postao je svojevrsni hroničar sada marginalizovanog Sveta kreativnosti. I u tome istrajava. Osvrnite se, tu negde, paralelno sa solarijumima, dnevnom politikom, turbo-divama i Silikonskom dolinom, postoji Svet kreativnosti! Foto-arhiv Stanislava Milojkovića pravi je dokaz o tome da je onaj nepokolebljivi, jedinstveni duh (Beo)Grada, dostojan svake svetske metropole, još uvek veoma živ!

afiniteta i poetika, izložilo je fotografije snimljene tokom poslednje dve godine na koncertima domaćih i stranih bendova. Ne dešava se baš tako često da izložba bude produžena. Ali, ovo je jedna od onih postavki koja je uspela da privuče i zaintrigira brojne (pretežno mlađe) sugrađane i medije. Bunt i nežnost, buka i zanos, energija i emocija, isjavaju sa izloženih fotografija.

Koreni ove fotografske priče sežu u, sada već, legendarne zlatne osamdesete. Tada je, još kao tinejdžer, objavio fotografije sa koncerta Erika Kleptona, i slikao Partibrejkerse za omot njihovog prvog albuma! U vremenima pre pink-estetike, kada su se razmenjivale knjige, stripovi i ploče, i s nestrpljenjem čekali novi albumi Discipline kičme ili KUD Idijota, postojala je i tzv. alternativna, omladinska štampa! Širom bivše Jugoslavije, u Omladinskim novinama, Poletu, Studentskom listu, Mladosti, Stavu ili slovenačkoj Mladini, muzika i, samim tim, rok fotografija zauzimali su važno mesto. Omladinska štampa je svoj, drugačiji pogled na svet izgrađivala i specifičnim vizuelnim identitetom. Naslovne strane ovih novina i časopisa, dela mladih umetnika, fotografa i dizajnera, još uvek bude radoznalost! (Nedavno su, na izložbi u Studentskom kulturnom centru, prikazane naslovne strane Mladine). Polet je na naslovnoj strani obično imao rok fotografiju koja je mogla da se okači kao poster. Uzbudljive fotografije Stanislava Milojkovića objavljivane su u omladinskoj štampi širom nekadašnje Jugoslavije. Električni orgazam, Partibrejkersi, KUD Idijoti, Disciplina kičme i mnogi drugi, već godinama za omote svojih albuma traže fotografije Stanislava Milojkovića.

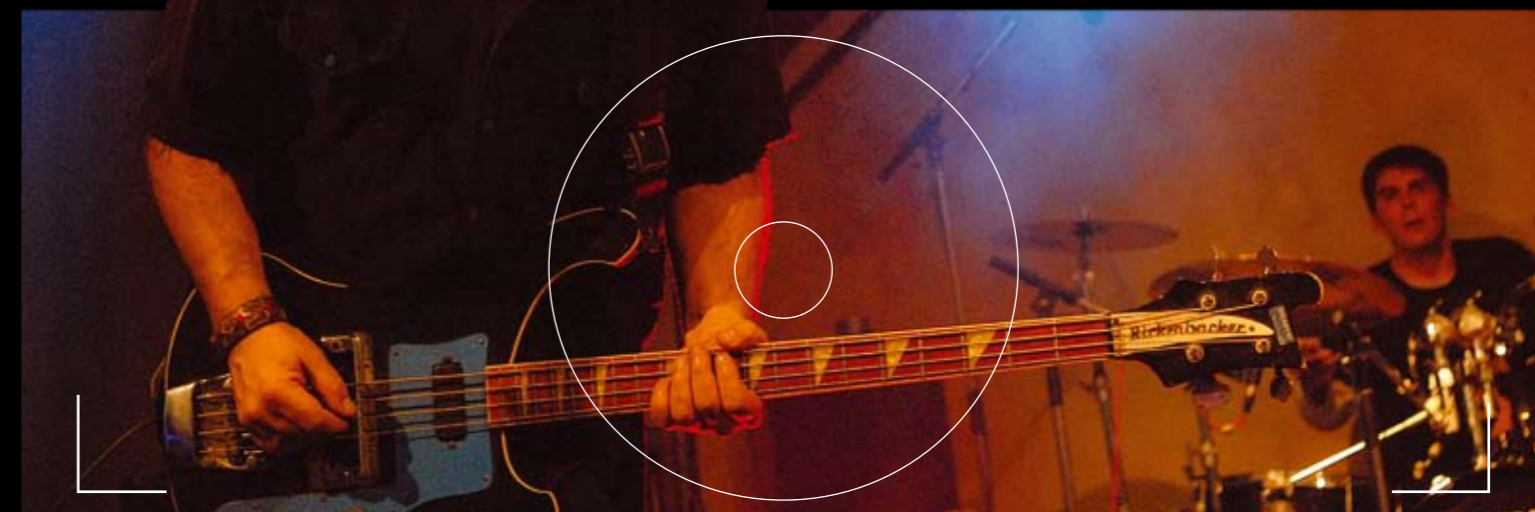
Fotografije je samostalno izlagao u Domu omladine, Barutani i Studentskom kulturnom centru u Beogradu, kao i u Kragujevcu, Požarevcu, Užicu, Čačku, Kraljevu... U okviru Regionalnog festivala alternativne culture - Refract

imao je pravu putujuću izložbu. Njegove foto-galreije, nastale na koncertima domaćih i stranih bendova, možete da pogledate na www.popboks.com.

U ovom broju Looping-a predstavljamo vam fotografije Stanislava Milojkovića koje su bile izložene u Galeriji New Moment. Zbog dva-tri stepenika na ulazu u Galeriju Ideja New Moment u Hilendarskoj ulici, korisnicima kolica je bila potrebna personalna asistencija.

Tatjana Ilić

USH SYSTEM

PIŠU: MAJA & IVAN CRTA: IVAN

